

SZEMESI SÁNDOR

**A DISZKRIMINÁCIÓ TILALMA AZ EMBERI JOGOK EURÓPAI BÍRÓSÁGA
GYAKORLATÁBAN**

PhD értekezés tézisei

Miskolc, 2008.

I. A kutatási feladat összefoglalása, a kutatás célkitűzései

A nemzetközi jogba az államok (jogi értelemben vett) egyenlőségének elveként került be az egyenlőség gondolata, a mai nemzetközi jogrend alapjait megteremtő vesztfáliai békeszerződésekkel. A nemzetközi jognak azon korszaka, amikor a természetes személyek közötti egyenlőség kérdése is napirendre került, csak az ENSZ Alapokmányával és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatával vette kezdetét – még akkor is, ha a hátrányos megkülönböztetés tilalma közvetett módon már régóta jelen volt a nemzetközi jogi szabályozásban, például a különféle kisebbségvédelmi egyezmények rendelkezései között.

Az 1950-ben létrehozott és 1953-ban hatályba lépett Emberi Jogok Európai Egyezménye is az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatán alapul, amit az is bizonyít, hogy az Egyezmény a hátrányos megkülönböztetés tilalma tekintetében a Nyilatkozathoz nagymértékben hasonló megfogalmazást tartalmaz. A két jogi dokumentum között az értekezés tárgya szempontjából csupán egyetlen lényeges eltérés fedezhető fel, nevezetesen, hogy az Egyezmény külön nevesíti a kisebbséghez tartozáson alapuló hátrányos megkülönböztetési okot, mely eltérés leginkább azzal magyarázható, hogy ezen, Európa számára (a deklarációk szintjén kétségtől) kiemelten fontos terület nevesítése a Nyilatkozatban a gyarmati rendszer végoráiban nem tűnt időszerűnek.

A kutatás célja annak vizsgálata, milyen esetekben és milyen körülmények között lehetséges sikerrel hivatkozni a hátrányos megkülönböztetés tilalmára az Emberi Jogok Európai Bírósága előtti eljárásban, figyelemmel a panasz jellegére, a felhívott diszkriminációs indokra éppúgy, mint az Egyezmény további, a diszkriminációs eljárás során szükségképpen alapul vett cikkelyeire. A hátrányos megkülönböztetés tilalmára, mint járulékos jellegű jogra ugyanis a kérelmezők csupán más, az Egyezményben és kiegészítő jegyzőkönyveiben foglalt jogokkal összefüggésben hivatkozhatnak.

Jóllehet mind a hazai, mind a külföldi szakirodalomban számos, a Bíróság esetjogát elemző mű látott már napvilágot, a szakirodalom (és különösen a magyar nyelvű szakirodalom) a hátrányos megkülönböztetés tilalmának oldaláról nézve nem vizsgálta teljes mélységében, összefüggéseiben ezt a kétségtől hatalmas esetjogot. Célul tűztem ki, hogy bemutassam a Bíróság esetjogának kiszámíthatóságát vagy éppen kiszámíthatatlanságát ezen szempontok figyelembevételével, miként azt is, hogy a lehetőségekhez képest megkíséreljem bemutatni a strasbourgi diszkriminációs joggyakorlat lehetséges jövőbeni változásait is. Az értekezés célkitűzése, hogy a fenti szempontok alapján áttekintse az Emberi Jogok Európai Bírósága diszkriminációval kapcsolatos gyakorlatát, és ezt követően az esetjogból leszűrhető, adott esetben a hazai jogalkotó és jogalkalmazó szervek számára is hasznosítható következtetéseket, lehetséges jövőbeli ítélkezési irányokat felvázolja.

A dolgozat főbb megállapításai bizonyos tekintetben azonban „pillanatsfelvételek” csupán, hiszen a Bíróság maga is hangsúlyozza, hogy az Egyezményt és a kapcsolódó esetjogot élő jogként („*living instrument*”) kezeli, megteremtve ezzel annak a lehetőségét, hogy jó kormányosként a közös európai értékrend változásai alapján a mindenkor megkövetelt leghelyesebb irányba fejlessze tovább az esetjogot. Néhány esetben eltérő végkövetkeztetésekkel zárult volna a dolgozat, ha a kézirat lezárása 2007. november 13-a előtti, amikor is a Bíróság Nagy Kamarája korszakalkotónak tűnő megállapításokat tett a közvetett diszkrimináció, illetőleg a statisztikai adatokkal történő bizonyíthatóság tekintetében a *D. H. és mások* roma szegregációs ügyében. Az ilyen jellegű, még be nem következett ítélkezési fordulópontok azonban bizonyos esetekben nem teljesen kiszámíthatatlanok,

sokszor csak bekövetkezési idejük kérdéses. Éppen ezért, ahol csak lehetséges, az értekezés maga is utal arra, hogy mely területeken és milyen irányban volna célszerű az esetjogot továbbfejleszteni, és egyben arra is rámutat, hogy mely területeken lehet szükséges a hazai jogalkotó beavatkozása, illetőleg a magyar jogalkalmazási gyakorlat módosítása. Ugyancsak bemutatásra kerül, hogy mely területeken milyen indokok alapján változott meg az elmúlt években, évtizedekben a Bíróság diszkriminációs esetjoga, és ezeket adott esetben az ítélező bírók különvéleményei és párhuzamos véleményei mennyiben jelezték előre.

II. A kutatás módszere és forrásai

Az Egyezmény hátrányos megkülönböztetés tilalmát kimondó 14. cikkelye sajátos helyet foglal el az Egyezményben, mely sajátos pozíció szükségképpen egyedi megközelítést is igényel. Jóllehet formálisan önálló jogként szerepel az Egyezményben a hátrányos megkülönböztetés tilalma, valójában azonban mégiscsak járulékos formában, más jogokkal összefüggésben lehetséges az erre való hivatkozás – az Egyezmény eredeti szövege szerint legalábbis. A szimbolikusan az Egyezmény aláírásra történő megnyitásának 50. évfordulóján, 2000. november 4-én aláírásra megnyitott 12. kiegészítő jegyzőkönyv ugyanis alapjaiban szakított a hátrányos megkülönböztetés tilalma járulékos jogi jellegével, és immáron lehetővé tette az e jogra történő önálló hivatkozást is – amennyiben a hátrányos megkülönböztetés tilalmát bármely, az államot kötelező nemzeti vagy nemzetközi jogi előírással összefüggésben sértették meg. A jegyzőkönyv ugyan formálisan már 2005. április 1. óta hatályban van, azonban hozzá kapcsolódóan értékelhető esetjog még nem alakult ki, melynek okait a disszertáció keretei között ugyancsak megvizsgálom.

A dolgozat az általánostól a különös felé haladás módszerét követi, mely megközelítés alapjaiban határozza meg a szerkezeti felépítést is. A dolgozat első, „általános részként” is meghatározható részében elméleti síkon közelítem meg a hátrányos megkülönböztetés tilalmát mint önálló, az Egyezményben foglalt jogot, bemutatva annak kialakulását éppúgy, mint az Egyezmény 14. cikkének végleges szövegéhez vezető utat, ez utóbbit az Egyezmény előkészítő iratainak, az ún. *travaux préparatoires* -nek a felhasználásával. A dolgozat második részének elméleti megalapozásaként részletesen elemzem a diszkrimináció fogalmát, lehetséges csoportosításait, illetőleg a strasbourgi bíróság hátrányos megkülönböztetés tilalmával kapcsolatos ügyekben tapasztalható megközelítését – ugyancsak általánosságban, a legtöbb ügyben jellemző közös vonásokat kutatva.

Lényeges különbség van az Egyezmény egyaránt hiteles angol és francia változata között a tekintetben, mit is jelent pontosan a hátrányos megkülönböztetés tilalma. A meglehetősen általános értelmű, mindenféle megkülönböztetést tiltó francia változattal szemben („*sans distinction a ucune*”), a Bíróság is a kizárólag a hátrányos megkülönböztetést tiltó angol változatot fogadta el („*without discrimination*”). Ez a megközelítés már csak azért is helyesnek tekinthető, mert a diszkrimináció fogalom a „*crimen*” szótöből eredeztethető, melynek értéksemleges használata meglátásom szerint nem lehetséges. Jogi szempontból az egyenlőség, illetve a diszkrimináció tilalma lényegében ugyanazon érem két oldalát jelenti: az egyenlőséghez való jog az egyén alanyi joga, a diszkrimináció tilalmának tiszteletben tartása pedig mások ezirányú kötelezettsége. Az államoknak ezen jog biztosítása során kettős feladatuk van: egyfelől, az egymással összehasonlítható helyzetben levőket egyformán (*de iure* vagy közvetlen diszkrimináció), másfelől pedig az egymástól eltérő helyzetben levőket különbözőképpen (*de facto* vagy közvetett diszkrimináció) kell kezelniük.

Az egyenlőség elvének elméleti tartalma a formális jogegyenlőség (*equality in rights*) és eredménybeli egyenlőség (*equality in result*), a gyakorlatban megjelenő tartalma pedig az egyenlő bánásmód (*equal treatment*) követelménye és az esélyegyenlőség (*equality of opportunity*), melyet adott esetben a pozitív diszkriminációval vagy előnyben részesítéssel (*preferential treatment* vagy *affirmative action*) lehet biztosítani. A hátrányos megkülönböztetés tilalma hatékony érvényesítésének eszköze az egyenlő jogvédelem (*equal protection of laws*) elve segítségével képzelhető el. Bár ezen kifejezéseket az irodalom gyakran szinonimaként használja, az értekezésben rámutatok ezek eltérő jelentéstartalmára is, megpróbálva meghatározni, hogy mely szituációkban mely kifejezések használata tűnik inkább helyénvalónak.

A dolgozat „általános részében” bemutatom végezetül a Bíróság vizsgálódásának szempontjait diszkriminációs ügyekben. Egy, a diszkrimináció tilalmának megsértésére hivatkozó kérelem érdemi vizsgálata során először is arra a kérdésre kell a Bíróságnak válaszolnia, hogy a panasz vajon valóban egy, az Egyezményben foglalt joggal összefüggésben került-e említésre vagy sem. Nem szükséges ugyanakkor az Egyezményben foglalt további jogok megsértése ahhoz, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmát kimondó cikkely alkalmazható legyen, elegendő, ha az ügy körülményei alapján az eset besorolható az Egyezmény valamely másik cikkelye alá. Amennyiben az első kérdésre a válasz igenlő, második lépésként a Bíróság azt vizsgálja, hogy sérült-e az a jog, amellyel összefüggésben hivatkoztak a diszkriminációra. Az elmúlt évtizedekben sokáig a Bíróság azt a gyakorlatot követte, hogy amennyiben megállapította az önálló cikkely sérelmét, már nem foglalkozott érdemben a panasz hátrányos megkülönböztetés tilalmára vonatkozó részével. Napjainkban már a Bíróság gyakorlata annyiban módosult, hogy akkor vizsgálja önállóan a 14. cikkelyt, ha a kérelmező olyan körülményre hivatkozik, melyet a Bíróság az alapul vett cikkel összefüggésben még nem értékelt. Következő lépésként a Bíróság azt vizsgálja, beszélhetünk-e különböző bánásmódról vagy sem. Általánosságban elmondható, hogy a kérelmezőnek kell igazolnia, hogy különböző bánásmód történt, míg a bepanaszolt állam kormánya bizonyíthatja a különbségtétel jogszerűségét. Negyedsorban, a Bíróság azt vizsgálja, hogy a különbségtétel jogszerű célt szolgál-e? A megkülönböztetés általában akkor nem ütközik a 14. cikkelybe, ha az objektív és ésszerű indokokon alapul, és az alkalmazott intézkedés kapcsolatban és arányban áll az általa megvalósítani kívánt céllal.

A Bíróság ítélkezési gyakorlata során tekintettel van végezetül az ún. mérlegelési jogkör doktrínára (*margin of appreciation*), melynek keretében azt vizsgálja, hogy az egyes ügyek tárgyában létezik-e közös európai konszenzus a felmerült jogi problémák megoldására, illetőleg ezzel összefüggésben, mekkora saját szabályozási mozgástérrel rendelkezik a bepanaszolt állam az adott ügyben. Az állam mozgástere nagymértékben függ az ügy tárgyától és körülményeitől, így az rendkívül szűknek tekinthető az ún. gyanús kategóriák esetén, mint amilyen például nem, faj, nemzetiség, vallás, gyermek származása és szexuális orientáció. Ugyanakkor például az állami lakáspolitikája esetében az államok széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek.

A dolgozat második, „különös részének” koncepcionális jellegű elkészítésekor – a 12. kiegészítő jegyzőkönyvre alapított esetjog hiányában – abból a realitásból indultam ki, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalma járulékos jognak tekinthető az Emberi Jogok Európai Egyezményében, amennyiben „csupán” más, az Egyezményben és kiegészítő jegyzőkönyveiben foglalt jogokkal összefüggésben lehetséges az erre való hivatkozás. Éppen ezért ebben a részben a diszkriminációs esetjog egyes cikkelyekhez kapcsolódó vizsgálatát végeztem el, ésszerűen csoportosítva a diszkriminációs szempontból hasonló vonásokat

mutató cikkeket. A hátrányos megkülönböztetés tilalmával kapcsolatos esetjog ugyanis sajátosságait tekintve rendkívüli módon függ az alapul vett cikkelyektől. A megközelítés helyességére példaként hozható a *Cobzaru ügy* és a *Moldovan ügy*, ahol a Bíróság két, Románia ellen indult és lényegét tekintve hasonló vonásokat felmutató roma diszkriminációs ügyben alapvetően különböző, bár mindkét esetben marasztaló ítéletet hozott, mely különbség az alapul vett cikkelyek sajátosságaival magyarázható. Amíg a *Cobzaru ügyben* a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalmát kimondó 3. cikkely sérelmét hívta fel a kérelmező beadványában, addig a *Moldovan ügyben* a tisztességes eljáráshoz való jogot kimondó 6. cikkely volt a Bíróság eljárásának alapja.

Az értekezésben áttekintem azokat a témaköröket (így például a nyelvi kisebbségi kérdést, romakérdést, kurdkérdést, homoszexualitás kérdését, a vallás, a gyermeknevelés, az iskolaügy, a sajtó és a tulajdon védelmének kérdéseit), melyekben a diszkrimináció kérdése tipikusan felmerül. Minden esetben utalok arra, hogy a Bíróság a hasonló jellegű panaszokat más cikkelyekkel összefüggésben hogyan ítélte meg, és bemutatom az egyes megközelítési módok előnyeit és hátrányait egyaránt, javaslatot téve a későbbiekben általam követendőnek tartott megközelítésre is.

A dolgozatban a Bíróság esetjogát a kezdetektől 2008. szeptember 1-ig (a kézirat lezárásáig) tekintetem át, kiemelve valamennyi cikkely vonatkozásában a legfontosabb ítéleteket és elfogadhatósági határozatokat, beleértve a kapcsolódó párhuzamos, illetőleg különvéleményeket is, illetőleg bemutatva a Bíróság történetének első érdemi tanácsadó véleményét is. Terjedelmi okokból csak érintettem más (hazai vagy nemzetközi) jogalkotó és jogalkalmazó szervek diszkriminációs gyakorlatát, azokra, amennyiben ez feltétlenül szükséges volt, csak utalásszerűen tértem ki. Igyekeztem ugyanakkor a teljességre törekedni annak érdekében, hogy valamennyi, a dolgozat tárgya szempontjából releváns hazai bírósági, illetőleg magyar vonatkozású strasbourgi diszkriminációs eset a dolgozatban bemutatásra kerüljön, ezzel is érzékeltetve esetenként a magyar és strasbourgi joggyakorlat közötti összhangot, vagy éppen ellentmondásokat.

A fentiekből következő módon a dolgozat két nagy szerkezeti egységében eltérő kutatási módszereket alkalmaztam tehát: amíg az első részben (fogalmi, történeti, elméleti kérdések) a hazai és külföldi szakirodalom, valamint a *travaux préparatoires* minél teljesebb körű feldolgozása alapján az elméleti alapok megteremtésére törekedtem, addig a második részben vizsgálódásaim alapját a Bíróság és a Bizottság jelentős számú, döntő többségében csak angol és/vagy francia nyelven hozzáférhető diszkriminációs tárgyú határozata képezte. Vizsgálódásaim során mintegy háromszáz tudományos forrást és mintegy kétszáz határozatot tekintetem át. Az idegen nyelvű (döntően angol, kisebb részben francia és német) irodalomból a „klasszikus” alapművektől egészen a 2007-ben megjelent monográfiákig, illetőleg 2008-as tanulmányokig terjed a felhasznált irodalom, míg a hazai kapcsolódó szakirodalmat igyekeztem a lehető legteljesebb mértékben áttekinteni és rendszerezni.

III. A kutatás eredményei és azok hasznosítási lehetőségei

Áttekintve az Emberi Jogok Európai Bírósága hátrányos megkülönböztetés tilalmával kapcsolatos esetjogát, megállapítottam, hogy egy meglehetősen szerteágazó, és több tekintetben ellentmondásoktól sem mentes jogterületről van szó. A dolgozatban több javaslattal is élek arra vonatkozóan, hogyan lehetne ezeket az ellentmondásokat kiküszöbölni, az ítélkezési gyakorlatot egységesíteni, az alábbiak szerint.

3.1 Javaslom, hogy a Bíróság vegye át lényegében az amerikai modell szerinti háromféle diszkriminációs teszt alkalmazását: a szigorú, közepesen szigorú és kevésbé szigorú tesztét. Ezekhez fokozatosan alacsonyabb fokú bizonyosság, szélesedő mérlegelési jogkör és kimentési lehetőség társulna. Megítélésem szerint ugyanis komoly problémák forrása lehet, ha olyan súlyos esetekben, ahol más nemzetközi és nemzeti fórumok gyakorlatilag kizárják a kimentés lehetőségét (mint például a faji diszkriminációs ügyekben), addig az Emberi Jogok Európai Bírósága egyrészt ilyenkor is megengedi a kimentést, másrészt olyan magasra helyezi a bizonyítási kötelezettséget, amely szinte reménytelenné teszi, hogy a fél eredményesen hivatkozzon érdemi diszkriminációra. Ez utóbbi megállapításomat még azzal is kiegészítem, hogy az egyes alapul vett cikkelyek sajátosságaiból adódóan ráadásul nem is ugyanúgy ítél meg a Bíróság lényegében ugyanolyan eseteket, hiszen a Bíróság eljárása nem a diszkrimináció típusától, hanem az alapul vett cikkely sajátosságaitól függ a jelenlegi gyakorlat szerint. Az ítélkezési gyakorlat ilyen jellegű módosítását legújabbban Zupancic bíró is javasolta a *Chassagnou ítélethez* fűzött különvéleményében.

Meglátásom szerint a Bíróságnak szigorú megítélés alá kellene vonnia minden olyan esetet, ahol a megkülönböztetés alapja valamely különösen érzékeny, személyhez kötődő tulajdonság. Célszerűnek tűnik ezen esetekben átvenni az Európai Bíróság azon gyakorlatát, mely ilyen esetekben (mint amilyen például a nem, születés vagy faj alapján történő különbségtétel) lényegében egyáltalán nem biztosít kimentési lehetőséget az állam számára. Ugyancsak elképzelhetőnek tartom ilyen esetekben, hogy a kérelmezőnek nem a teljes bizonyosságot („*beyond reasonable doubt*”), hanem csak egy ennél alacsonyabb fokú bizonyosságot kellene igazolnia, amit az eset összes körülményei, objektív és megbízható statisztikai adatok, jelentős emberi jogi szervezetek jelentései együttesen megalapozhatnak adott esetben.

A közepesen szigorú vizsgálat tesztje akkor nyerne igazán értelmet, ha a szigorú vizsgálat tesztje alá tartozó esetekben valóban lehetetlenné válna az állam általi kimentés. Ez azt jelenti, hogy a Bíróság által kidolgozott szükségességi és arányossági teszt alkalmazására ezen esetekben volna igazán szükség – így például a valláson vagy a szexuális orientáción alapuló különbségtétel esetében.

A kevésbé szigorú teszt esetében játszana igazán szerepet az államok mérlegelési jogköre, ahol közös európai konszenzus hiányában az államok nagy szabadságot élveznének saját nemzeti jogrendszerük alakításában. Ebből következő módon az ezen teszt alá tartozó esetekben (így például a tulajdonon alapuló vagy éppen nyelvi alapú különbségtétel esetén) az ügyek jelentős részében a Bíróság nem hozna marasztaló ítéletet, szemben a közepesen szigorú vizsgálat tesztjével.

Ahhoz azonban, hogy a fenti három teszt szerinti megítélés a gyakorlatban is alkalmazható legyen, mindenképpen szükségesnek tűnik az, hogy a Bíróság minden egyes esetben kifejezetten utaljon arra, hogy milyen alapon történő megkülönböztetésként ítéli meg az adott ügyet, melyre jelenleg korántsem kerül sor minden esetben.

3.2 Javaslom, hogy a Bíróság mutasson több affinitást a kifejezetten kisebbségi problémák megítélése iránt, még akkor is, ha alapvetően egyetértek Kovács Péter azon fejtegetéseivel, hogy a strasbourgi bíróság alapvetően a kérelmező egyéni sérelmeinek orvoslását célozza, miközben a kisebbségi jogok tipikusan kollektív jogok, vagy legalábbis kollektív megközelítést igénylő jogok. Ugyanakkor meglátásom szerint az előző pontban foglalt

háromféle teszt átvételéből szükségképpen következne a kisebbségi kérdések hatékony érvényesíthetőségének lehetősége is, melyet tovább erősít az Egyezmény 12. kiegészítő jegyzőkönyvében foglalt, a korábbiakhoz képest lényegesen tágabban értelmezhető diszkrimináció-tilalom. Márpedig ha a Bíróság immáron nem csak az Egyezményben foglalt klasszikus első generációs jogokkal kapcsolatosan fogja megítélni a hátrányos megkülönböztetés tilalma esetleges sérelmét, az szükségképpen nagyobb teret fog nyitni a pozitív diszkrimináció előtt is, hiszen a második generációs jogok esetében már sokkal nagyobb szerepe van a tényleges esélyegyenlőség megteremtésének. Ez pedig végeredményben ugyancsak elvezethet a kisebbségi jogok hatékonyabb érvényesítéséhez.

3.3 A 12. kiegészítő jegyzőkönyv a tekintetben is újítást hozhat, hogy jobban közelítheti majd egymáshoz a strasbourgi és a luxemburgi bíróság diszkriminációs gyakorlatát. Az Európai Bíróság ugyanis egy gazdasági jellegű szervezet bíróságaként alapvetően gazdasági jellegű kérdésekkel összefüggésben értelmezi a diszkriminációt (tipikusan a négy alapszabadsággal összefüggésben), míg a strasbourgi bíróság eredetileg éppen az Egyezményben szereplő ún. első generációs jogokkal kapcsolatosan tette azt meg. A 12. jegyzőkönyv túllép ezen, és lehetővé teszi pl. a munkával kapcsolatos jogokkal összefüggésben is a hátrányos megkülönböztetés tilalmának vizsgálatát. Még hatékonyabbá válhat a jogvédelem, amennyiben az Európai Unió csatlakozik az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, mely csatlakozás jogi feltételeinek megteremtése érdekében az elmúlt években mind az Európa Tanács, mind az Európai Unió részéről tettek jogi lépéseket (így különösen a 14. kiegészítő jegyzőkönyv elfogadásával, illetőleg legújabban a reformszerződés megalkotásával).

3.4 A 12. kiegészítő jegyzőkönyv „sikere” azonban enyhén szólva is mérsékeltnek mondható, melynek oka meglátásom szerint elsősorban abban keresendő, hogy az általános jellegű megfogalmazás miatt azon országok elmarasztalása lenne főleg várható, ahol a nemzeti jog világos, egyértelmű szabályokat tartalmaz a megkülönböztetésekkel kapcsolatosan. Ugyanakkor, a sok esetben homályos megfogalmazásokat tartalmazó nemzeti jogrendszerekkel bíró államok sokkal könnyebben ki tudnának bújni adott esetben az Emberi Jogok Európai Bírósága esetlegesen várható elmarasztalásai alól, éppen a világos követelmények hiánya miatt. Ezt a meglátásomat közvetett módon az is alátámasztja, hogy a „klasszikus” diszkriminációs ügyekben (pl. faji diszkrimináció) az államok jogalkotásával összefüggésben a Bíróság szinte soha nem hoz marasztaló ítéletet ma már, „csak” a jogalkalmazásban merülnek fel problémák, míg a Bíróság által fokozatosan kifejlesztett új területek esetében (pl. homoszexualitás) az államok jogalkotásának hiányosságaira is gyakran rá tud mutatni a Bíróság. Álláspontom szerint az is kívánatos lenne, hogy a 12. kiegészítő jegyzőkönyv alkalmazásának kereteit a Bíróság Nagykamara néhány precedensjellegű ítéletben értelmezze, ezzel is olyan iránymutatást adva az államoknak, hogy azok bátran ratifikálhatják a jegyzőkönyvet, világossá téve annak néhány esetben kétségekívül homályos megfogalmazását.

3.5 Szükségesnek tartanám, hogy a Bíróság ítélezési gyakorlata is változzon a közeli jövőben, egyrészt oly módon, hogy a Bíróság szakadjon el a „cikkely-alapú” megközelítéstől, ami teljes mértékben összhangban van a háromféle tesztel kapcsolatos, korábban ismertetett javaslatommal. Ugyancsak kívánatosnak ítélem meg, hogy a Bíróság a jövőben értelmezze tágan a diszkriminációs ügyekkel kapcsolatos hatáskörét, és bátrabban vizsgálja a „különböző helyzetek azonos módon kezelését” mint lehetséges diszkriminációs gyakorlatot is, melyre egyébként például a *Thlimmenos-ügyben* maga a Bíróság is tett lépéseket.

3.6 Az értekezés célja az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez kapcsolódóan egyetlen jog, a hátrányos megkülönböztetés tilalma átfogó elemzése volt. Részben a PhD kutatás témája, részben a dolgozattal kapcsolatos terjedelmi követelmények miatt nem volt arra lehetőségem, hogy más hazai és nemzetközi jogalkotó és jogalkalmazó szervek diszkriminációval kapcsolatos gyakorlatát elemezsem, azonban a dolgozat megállapításai alapul szolgálhatnak a későbbiekben ilyen jellegű kutatások folytatásához (így például az ENSZ Emberi Jogi Bizottság gyakorlatának, vagy az Európai Bíróság gyakorlatának összehasonlító jellegű elemzéséhez).

Az értekezés az emberi jogok védelmének gyakorlati jellegénél fogva hasznosítható a hátrányos megkülönböztetés tilalmával foglalkozó jogalkotó és jogalkalmazó szervek számára is (Külügyminisztérium, Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Egyenlő Bánásmód Hatóság, igazságszolgáltatási és büntetőszervek, jogvédő szervezetek stb.), részben a magyar jogszabályok jövőbeni módosítása, részben a jogalkalmazási gyakorlat strasbourgi gyakorlathoz igazítása során. Hasonlóan hasznosítható a hátrányos megkülönböztetés tilalmának sérelmét felhívó vagy felhívni szándékozó magán- és jogi személyek, illetőleg az emberi jogok strasbourgi védelmét alaposabban megismerni kívánó ügyvédek számára is.

A dolgozat ugyancsak hasznosítható az egyetemi oktatás keretei között, részben a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán oktatott „Az Emberi Jogok Európai Bírósága eljárása és gyakorlata”, fakultatív tantárgy, illetőleg részben a „Nemzetközi jog” szigorlati főtárgy keretei között is, valamint általában is segítséget nyújthat a hazai jogi felsőoktatás keretei között az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatának a jelenleginél átfogóbb szinten történő oktatásához.

IV. Dr. Szemesi Sándor doktori értekezése tárgyában publikált tanulmányai (2008. szeptember 1-ig)

Magyarországon megjelent idegen nyelvű publikációk

1. The relationship between the right to life and the prohibition of discrimination in the practice of the European Court of Human Rights – with special respect to Eastern-Central Europe, In: „*Regional Development in the Romanian -Hungarian Cross -border Space – From National to European Perspective*” tanulmánykötet, Debrecen, 2006, 287 -293.

2. From Hajdúhadház to Strasbourg: Article 14 of the European Convention on Human Rights in the jurisprudence of the European Court of Human Rights, with special regard to Roma educational cases – *Miskolc Journal of International Law, Vol. 5. (2008.) No. 2.*

Magyar nyelvű publikációk

1. A diszkriminációmentesség a magyar Alkotmányban, *Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai 5/2., Bibor Kiadó, Miskolc, 2004, 195 -215.*

2. A diszkrimináció tilalmának fejlődése a nemzetközi jogban, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Egyezményére, *Collega, IX. évfolyam, 2005/2. 194-197.*

3. A diszkrimináció tilalmának fejlődése a nemzetközi jogban, *Doktoranduszok Fóruma 2004. november 4. szekciókiadványa, Miskolc, 2005, 258 -263.*

4. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye 14. cikkelye és Magyarország kapcsolata, *Doktoranduszok Fóruma 2005. november 9. szekciókiadványa, Miskolc, 2006, 260 -264.*
5. Emberi jogok Európában – gondolatok az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az Európai Unió viszonyáról, *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V., 2006, 179 -198.*
6. Az Európai Unió és a közösségi jog szerepe az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlatában, *Acta Humana, 2006/2. 50 -68.*
7. Az iraki háború új aspektusa – Szaddam Huszein ügye az Emberi Jogok Európai Bírósága előtt, *Collega, X. évfolyam, 2006/2 -3. 242-245.*
8. Az élet és emberi méltóság, valamint a diszkrimináció tilalmának összefüggései az Emberi Jogok Európa Bírósága esetjogában, *Jogtudományi Közlöny, 2007/5. 216 -231.*
9. Múlt, jelen, jövő – Gondolatok az Emberi Jogok Európai Bírósága nemzetközi emberi jogvédelmi szerepéről, *In: A jövőből tanulni. Néhány aktuális kérdés a jog világából. Tanulmánykötet, Debrecen, 2007, 157 -173.*
10. A kényszermunka tilalma és a hátrányos megkülönböztetés tilalma összefüggései az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogában – *Debreceni Jogi Műhely Vol. 5. (2008.) No. 2. (www.jogimuhely.hu)*

THE PROHIBITION OF DISCRIMINATION IN THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

PhD Thesis Outline

I. Purpose and Method of the Research

The peace treaties of Westphalia introduced the idea of equality into public international law as the principle of equality of states. The treaties thus created the basis of contemporary international law. The era of international law, when the equality of individuals appeared, began with the Universal Declaration of Human Rights and the Charter of United Nations – even if the prohibition of discrimination existed in international law long before, as for example with certain provisions of international treaties concerning minority protection.

The European Convention on Human Rights, signed in 1950 and entering into force in 1953, is based on the Universal Declaration of Human Rights, and contains very similar formulations to the Declaration, as far as the prohibition of discrimination is concerned. There is only one difference between the two legal documents from this essay's point of view: the Convention mentions separately the ground of discrimination based on affiliation to a national minority. This ground of discrimination had high priority for Europe (in the level of declarations certainly), but it did not seem to be mentioned in the Declaration in last years of the colonial system.

The purpose of the research is to establish in which cases, and in which circumstances it is possible successfully to submit an application to the European Court of Human Rights on grounds of discrimination, considering the character of the complaint, the ground of discrimination, as well as the other articles of the Convention. The prohibition of discrimination is to be called upon by the applicants together with one or more rights incorporated into the Convention and its Protocols.

Although many works analyzing the case law of the Court have already been issued both in Hungarian and in foreign languages, the literature (especially the Hungarian literature) has not examined this extensive case law in details, at least not from the perspective of the prohibition of discrimination. My purpose was to introduce the (un)predictability of the case law of the Court, and in addition I attempted to examine the possible change of the legal practice of the Court in the immediate future. The aim of the dissertation is to survey the legal practice of the Court concerning discrimination, according to the above mentioned view points. The thesis is intended to outline the possible direction of the future judgments of the Court, making observations that could be useful to both Hungarian legislators and judicial organs.

However the main statements of the essay are merely “snapshots”, since the Court emphasizes that the Convention and its case law are treated as a “*living instrument*”. The concept of a “*living instrument*” creates the possibility of developing the case law into the best direction as a “good steersman” by the Court, on the basis of the changes to common European standards. In several cases the essay would have ended with different conclusions, if the manuscript had been completed before 13 November 2007, when the Grand Chamber passed its judgment in the *D. H. and Others* Roma segregation case. This case seems to be epoch-making as regards the acceptance of indirect discrimination and statistical data as evidence. Such turning points in the case law can sometimes be predicted, but I can not prognosticate the exact date of it.

For this reason, where it is possible, the dissertation refers to how the case law should be improved, and where it seems necessary to modify the Hungarian legal regime and judicial practice as well. In addition it is showed where and why the discrimination case-law of the Court have been changed in the last years, and how these been predicted by parallel and dissenting opinions.

II. Method and Sources of Research

Article 14 of the Convention plays a special role in the case-law of the Court, which requires its own special approach. The prohibition of discrimination can not be invoked on its own but only “in conjunction with” other substantive rights incorporated into the Convention. Protocol No. 12. attached to this Convention applies a new approach: „*The enjoyment of rights and freedoms set forth by law shall be secured without discrimination*”. In other words, this Protocol prohibits unlawful differential treatment concerning the enjoyment of any right set forth either in national law (including legislative measures, as well as rights granted by common law rules), or in international law. It is interesting that the Protocol was opened to signature on 4 November 2000, on the 50th anniversary of the Convention. Although the Protocol entered into force on 1 April 2005, the Court has no significant case-law in connection with this Protocol yet. In the dissertation I also examine the main reasons of the lack of the related case-law.

The paper advances from the general aspects of discrimination to the special ones as follows. In the first, the so-called “general” part I use mainly theoretical method, introducing the evolution of the prohibition of discrimination in international law and in the Convention, to the latter one where I used the *travaux préparatoires* of the Convention. In this part of the paper I analyze the concept of discrimination (including positive discrimination or affirmative action), the possible grouping of the grounds of discrimination and the international conventions, and the general approach of the European Court of Human Rights in discrimination cases. In this part of the paper I examine the common features of discrimination cases, which could be the basis of the second part of the essay.

There is a significant difference between the English and the French text of the Convention concerning discrimination, and both of them are equally authentic. In spite of the very general wording of the French version (“*sans distinction aucune*”), Article 14 does not forbid all kinds of difference in treatment in the exercise of the rights and freedoms recognized. In its practice the European Court of Human Rights follows the more restrictive text of the English version (“*without discrimination*”). In my opinion this approach is correct, because the stem “*crimen*” suggests negative matter, whereas the term of distinction comprehends every difference. In legal view, the idea of equality and the prohibition of discrimination are two sides of the same coin: the individual has a right to equality, whilst others (including the state) are liable to respect the prohibition of discrimination. States have two different tasks concerning discrimination: first, persons in analogous situations shall be treated similarly (direct or *de iure* discrimination), and second, persons in different situations shall be treated differently (indirect or *de facto* discrimination). In theoretical terms, there is a great difference between the meaning of the terms equality in rights, equality in result, equal treatment, equality of opportunity and preferential treatment or affirmative action. Although the literature mentions these terms as synonyms, in the thesis I introduce the exact meanings of every single term, including the differences between them.

In practice, the Court appears to ask a number of questions in addressing complaints of discrimination as follows. Firstly, does the complaint of discrimination fall within the sphere of a protected right? It is not necessary to breach one or more of these other provisions, it is enough that the facts at issue fall within the ambit of one or more articles of the Convention. The second question what the Court examines is whether there is a violation of the substantive provision or not? In the first years of its existence the Court at first examined whether there has been a violation of the substantive provision, and if a violation was found, the Court did not consider separately the case in the light of Article 14. Nowadays the Court has a new approach: it usually holds that it is not necessary to examine the applicant's complaint under Article 14, but if a clear inequality of treatment in the enjoyment of the right in question is a fundamental aspect of the case, Article 14 is considered by the Court in merits. Thirdly, is there a different treatment? The practice of the Court is that it is for the applicant to show that there has been a difference of treatment, but that it is then for the respondent Government to show that the difference in treatment can be justified. The next question the Court shall answer is whether the different treatment pursues a legitimate aim? A difference of treatment is discriminatory if it "*has no objective or reasonable justification*" , that is, if it does to pursue a "*legitimate aim*" . In asserting a legitimate aim for differential treatment, the respondent State must not only show the nature of the legitimate aim it is pursuing, but must also show by convincing evidence the link between the legitimate aim pursued and the differential treatment challenged by the applicant. Finally, does the difference of treatment go beyond a state's margin of appreciation? The States enjoy a certain margin of appreciation in assessing whether and to what extent differences in otherwise similar situations justify a different treatment in law. The scope of this margin of appreciation will vary according to the circumstances, the subject matter and its background. The State has little room for choice where the discrimination is based on sex, race, nationality, religion, legitimacy of children, and sexual orientation (so-called "suspect" grounds). However, in matters of, for example, housing policy designed to ensure an adequate supply of housing for the poorer section of the community, there will be a wide margin.

As I previously stated, the prohibition of discrimination can not be invoked on its own but only "*in conjunction with*" other substantive rights incorporated into the Convention and its Protocols. For this reason in the second, so-called "special" part of my thesis I examine the prohibition of discrimination in connection with the other articles of the Convention, and not on the basis of the possible grounds of discrimination. I grouped articles claiming the similar qualities in the light of non-discrimination into the same chapter. The main characteristic of the non-discrimination case law depends upon mainly the rightly chosen basic article, and not the possible ground of discrimination. See e.g. *Cobzaru case* and *Moldovan case* , where the Court passed significantly different judgments in substantially similar Roma discrimination cases based on race against Romania, because of the characteristics of the substantive articles. In *Cobzaru case* Article 3 (Prohibition of Torture), whilst in *Moldovan case* Article 6 (Right to a Fair Trial) was applied, and the final conclusions of the judgments were different accordingly, albeit in both of them the Court declared a violation of Article 14.

In the thesis I examine the typical fields of life where discrimination could arise, e. g. language minorities, questions of Roma and Kurdish people, homosexuality, religion, child rearing and schooling, questions of press and property. I point out how the Court examined similar cases based on another substantive article, and what kind of approaches seem to be better than others.

The thesis examines the case law from the beginning until 1st September 2008 (the closing date of the manuscript), introducing the most important judgments, decisions of admissibility and the first advisory opinion of the Court, including parallel and separate opinions also. Because of the limit of the content the thesis does not deal with the practice of other international or national instruments concerning discrimination in detail. However, the paper refers to the most important cases of these instruments, where it seemed to be necessary. The essay wanted to introduce all of the most important Hungarian discrimination cases before the national courts and the Strasbourg Court, emphasizing the similarity or differences between the Hungarian and international courts.

Because of the above mentioned facts, in the two parts of the dissertation I use different approaches. The first part of the thesis (historical background, general remarks) based on the *travaux préparatoires* of the Convention and the scientific statements of the Hungarian and most important international researchers of public international law. The second part of the dissertation (examination of the case law) is based on mainly the elaboration and analysis of the case law of the European Court of Human Rights and the European Commission of Human Rights. The evaluation of the case law necessitates a thorough analysis of cases connected to the research topic, demonstrating the problems arising and the interpretation given by the Commission and the Court.

III. Summary of Research Results and its Potential Applications

Examining the case-law of the European Court of Human Rights concerning the prohibition of discrimination, in my opinion this is a diversified area of the case-law with more or less inconsistency. In my thesis I suggest several ways of improving it to become more solid and free from any of the inconsistencies outlined below.

3.1 First of all I suggest that the Court should take over the American model of three levels of discrimination tests such as strict scrutiny, intermediate scrutiny and lenient scrutiny. In connection with these models they would require less and less certainty of evidences, wider margin of appreciation and possibilities of exculpation. In my opinion it can be a source of serious problems if the possibility of exculpation is allowed in certain serious cases (e.g. racial discrimination cases) before the Strasbourg Court, whilst it is impossible before the national and international judicial organs. On the other hand the level of burden of proof is so high before the Court that applicants could not prove substantial discrimination with success in most cases. I supplement this statement with another point: because of the main nature and touch of the Court's "article-based" approach, the Strasbourg Court does not adjudicate similar cases similarly, because the Court's practice depends on the substantive article of the Convention in connection with discrimination and not on the possible ground of discrimination. The necessity of changing this procedure was urged by judge Zupancic in his dissenting opinion in *Chassagnou case* .

In my view the Court should use the strict scrutiny test in each and every case which is related with highly sensitive, personal attributes, e. g. discrimination based on sex, birth, gender or race. In such cases no possibility of state's exculpation would be preferred, similarly to the practice of the European Court of Justice. I also suggest the application of a lowest standard of proof instead of the "*beyond reasonable doubt*" standard, because it is not the appropriate standard for proving human rights cases, in particular allegations of discrimination, using e.g. objective and dependable statistical evidence as well as reports of human rights organizations.

The intermediate scrutiny test's real meaning would be discovered if exculpation by states were really impossible in cases where the test of strict scrutiny was applicable. It means that the Court's "*necessity and proportionality test*" should be used in these cases e.g. cases of religion- or sexual orientation-based discrimination.

The Court would apply the doctrine of margin of appreciation in cases concerning the lenient scrutiny test, e. g. discrimination based on property or language, where there are no common European standards and states enjoy a great freedom when adopting the provisions of their national legal regime. For this reason in most of these cases there is no violation of Article 14, contrary to cases under intermediate test of scrutiny.

Nevertheless, to the correct application of the three tests model the designation of the exact ground of discrimination would be absolutely necessary in every case by the Court, which does not really happen nowadays.

3.2 I suggest that the Court should deal with cases of minority problems on their merits, even though I agree with Peter Kovács's view that the Strasbourg Court is opened mainly for individual petitioners whose rights were probably violated in their view, whilst the rights of minorities shall be considered as collective rights or at least rights require a collective approach. But in my opinion the acceptance of the three model tests I mentioned above would automatically mean an effective enforcement of minority rights before the Court. Anyway, Protocol No. 12 establishes a wider interpretation of the prohibition of discrimination, which could also affirm the rights of minorities. And if the Court were not only to adjudicate the prohibition of discrimination in connection with the first generation rights incorporated into the Convention and its Protocols, it would automatically strengthen the role of positive discrimination. Positive discrimination is closely connected with equality of opportunity, which is typical of second-generation human rights. So finally, in this way the rights of minorities could be secured more efficiently by the Court.

3.3 Protocol No. 12 can bring also a new trend approximating the practice in discrimination cases of the Court of Strasbourg and the Court of Luxemburg. The European Court of Justice shall be considered mainly as a court of an economical organization, so it interprets the principle of discrimination itself fundamentally in connection with its economical aspects (typically with the four freedoms, i. e. the free movement of goods, the free movement of persons and workers, including freedom of establishment, the free movement of services and the free movement of capital), while the European Court of Human Rights seated in Strasbourg interprets the principle of discrimination mainly in connection with first-generation human rights incorporated into the Convention. Protocol No. 12 goes further and makes it possible to examine of the prohibition of discrimination in connection with for example the right to work by the Strasbourg Court. The protection of these rights could become even more effective if the European Union joins the European Convention on Human Rights. The conditions of the joining were improved in the last years by both the Council of Europe and the EU (especially by signing Protocol No. 14 by the Council of Europe and the Reform Treaty of the European Union).

3.4 The success of Protocol No. 12. is fairly moderate. The reason for this, in my view, is primarily that the condemnation of those countries would be expected mainly on the basis of this Protocol, where the national law implies clear, unambiguous rules concerning non-

discrimination. At the same time, countries with unclear provisions in their national law could come through the condemnation of the European Court of Human Rights, because of the missing of clear requirements. This approach could be proven indirectly, that in classical discrimination cases (like racial discrimination) the Court hardly ever declares discrimination because of the legislation of states, the main reason for condemnation in non-discrimination cases could be sought in the practice of judicial organs and national authorities, whilst in new fields of discrimination (like homosexuality) a violation of the provisions of national law could be declared often. It would be desirable in my view for the Grand Chamber to interpret the possible fields of application of Protocol No. 12. in some precedent judgment, including the exact meaning of the articles of the Protocol, providing guidelines to the states on why it might be worth their ratifying this Protocol.

3.5 In my opinion the Court's case-law should be changed in the near future as follows. The Court should modify its present so-called "article-based" approach, which is in full harmony with my proposal concerning the three levels of scrutiny mentioned above. The Court should interpret its competence widely in discrimination cases, examining in every case the "*handling different situations on the same way*" too, as happened in the *Thlimmenos case*.

3.6 The purpose of the thesis was to analyze the prohibition of discrimination in the light of the practice of the European Court of Human Rights. Because of the topic of the thesis and the limits of extension I did not analyze the practice of other domestic and international legislative and judicial organs concerning discrimination. However, the statements of the paper may serve as a basis for further research in this topic, e. g. the examination of the practice of the UN Human Rights Committee or the European Court of Justice concerning non-discrimination in a comparative perspective).

By virtue of the practical character of the protection of the human rights the dissertation could be utilized by legislative and judicial organs dealing with the prohibition of discrimination (e. g. Ministry of Foreign Affairs, Ministry of Justice and Law Enforcement, Equal Treatment Authority, courts and criminal investigation authorities, legal-aid offices, human rights protection organizations), both in the course of modification of Hungarian legislative provisions and judicial practice. Similarly, the thesis could be useful for individuals, legal entities as (possible) victims of discrimination, who intend to call upon the procedure of Strasbourg Court. Hopefully it may be of use for lawyers intending to learn more about the Strasbourg protection mechanism concerning discrimination.

The paper likewise could be used in the framework of university education, especially within the subjects of "*The Procedure and Practice of the European Court of Human Rights*" and "*International Law*". Last but not least the dissertation may contribute to the stressing of the importance of human rights protection.

IV. List of publications (1st September 2008.)

Publications in Foreign Languages

1. The relationship between the right to life and the prohibition of discrimination in the practice of the European Court of Human Rights – with special respect to Eastern-Central Europe, *In: „Regional Development in the Romanian -Hungarian Cross -border Space – From National to European Perspective”, Volume of Essays and Studies, Debrecen, 2006, 287 -293.*
2. From Hajdúhadház to Strasbourg: Article 14 of the European Convention on Human Rights in the jurisprudence of the European Court of Human Rights, with special regard to Roma educational cases – *Miskolc Journal of International Law, Vol. 5. (2008.) No. 2.*

Publications in Hungarian

1. The Prohibition of Discrimination in the Constitution of Hungary. *Legal Studies of Doctoral Candidates in Miskolc (Miskolci Doktoranduszok Jogtudományi Tanulmányai)* , 5/2., *Miskolc, 2004, 195-215.*
2. The Development of the Prohibition of Discrimination in Public International Law, with Special Respect to the European Convention on Human Rights, *Collega, 2005/2. 194 -197.*
3. The Development of the Prohibition of Discrimination in Public International Law, *Forum of Doctoral Candidates 4th November 2004 (Doktoranduszok Fóruma 2004. November 4. szekciókiadványa)* , *Miskolc, 2005, 258 -263.*
4. The Relationship between Article 14 of the European Convention on Human Rights and Hungary, *Forum of Doctoral Candidates 9th November 2005 (Doktoranduszok Fóruma 2005. November 9. szekciókiadványa)* , *Miskolc, 2006, 260 -264.*
5. Human Rights in Europe – Thoughts about the Relationship between the European Convention on Human Rights and the European Union, *Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis V., 2006, 179 -198.*
6. The Role of the European Union and European Law in the Practice of the European Court of Human Rights, *Acta Humana, 2006/2. 50 -68.*
7. New Aspects of the War in Iraq – the Case of Saddam Husein before the European Court of Human Rights, *Collega, 2006/2 -3. 242-245.*
8. The Relationship between the Right to Life and the Prohibition of Discrimination in the Practice of the European Court of Human Rights, *Jogtudományi Közlöny, 2007/5. 216 -231.*
9. Past, Present, Future – Thoughts about the Role of the European Court of Human Rights in International Human Rights Law, *In: Learning from the Future. Actual Questions of Law. Volume of Essays and Studies. (A jövőből tanulni. Néhány aktuális kérdés a jog világából. Tanulmánykötet)*, *Debrecen, 2007, 157 -173.*

10. The Relationship between the Prohibition of Forced Labour and the Prohibition of Discrimination in the Case-law of the European Court of Human Rights, *Legal Workshop of Debrecen (Debreceni Jogi Műhely), Vol. 5. (2008.) No. 2. (www.jogimuhely.hu)*